

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ТА
БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2015 року)

Суми
Сумський державний університет
2015

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У ВИЗНАЧЕННІ РОЗМІРУ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

Мельник І. А

Юридичний факультет, Сумський державний університет

Гончарова А. В.

к. ю. н., доц. кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

На сучасному етапі розвитку світової спільноти проблема прав і свобод людини є домінуючою. У цьому напрямку прийнято низку важливих міжнародних нормативно-правових актів, котрі визначають людину як найвищою цінність суспільства, а належне забезпечення її прав і свобод – головним обов'язком демократичної правової держави.

Дані положення отримали своє відображення у Конституції України, згідно з котрою людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека є найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини - головним обов'язком держави (ст. 3). Саме закріплення за державою обов'язку забезпечення прав і свобод людини дає можливість, у випадку порушення останніх, звернутися до суду з метою їх захисту та відновлення, а також за компенсацією шкоди, завданої таким порушенням. У зв'язку з цим, набуває особливої актуальності створення розвиненого механізму реалізації прав і свобод людини, одним із яких є право людини на компенсацію моральної шкоди.

На сучасному етапі законодавець визнає, що право на компенсацію моральної шкоди є однією із гарантій захисту й інших прав і свобод. Це право прямо передбачене Конституцією України та знайшло своє юридичне закріплення у значній кількості інших законодавчих актів. Питання компенсації моральної шкоди розглядаються, зокрема, у конституційному, цивільному, трудовому, кримінальному, процесуальному праві України. Такий стан речей дає підстави говорити про необхідність нового, більш широкого підходу до права людини на компенсацію моральної шкоди.

Питання компенсації моральної шкоди досліджувалося у роботах таких вчених: С.А. Беляцкіна, П.Н. Гусаковського, А. Зейца, Л.І. Петражицького, І.А. Покровського, Б. Утевського, Г.Ф. Шершеневеча. Роботу над цією проблемою продовжили М.М. Агарков, М.С. Малейн, Є.А. Флейшиц.

Метою дослідження є аналіз природного права людини на компенсацію моральної шкоди та його юридичного забезпечення.

Чимало дослідників вважають некоректним вживання терміну «відшкодування» стосовно моральної шкоди. Доводиться позиція, що неможливо відшкодувати фізичні або моральні страждання. Поняття моральної та фізичної шкоди припускає можливість їх компенсації, навіть сатисфакції, але не відшкодування [1; 2; 3].

Правильна, на мій погляд, позиція З.В. Ромовської про те, що до цієї проблеми ні термін «відшкодування», ні термін «компенсація» не підходять повною мірою. Тому термін «відшкодування моральної шкоди» необхідно сприймати з певною умовністю [4, с. 41].

Відповідно до ст. 23 ЦК України розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних і душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з

урахуванням інших обставин, які мають істотне значення [5].

Моральну шкоду не можна компенсувати в повному обсязі, оскільки немає (і не може бути) точних критеріїв майнового виразу душевного болю, спокою, честі, гідності особи. Будь-яка компенсація моральної шкоди не може бути адекватна дійсним стражданням, тому будь-який її розмір може мати суто умовний вираз, тим паче, якщо така компенсація стосується юридичної особи.

Як зазначає А.Т. Табунщиков, не кожен заперечуватиме, що повинен існувати єдиний «базовий» рівень розміру компенсації і методика визначення його остаточного розміру. Автор зазначає, що в розвинених країнах намічена тенденція до впорядкування під час визначення розміру відшкодування немайнової шкоди, що досягається шляхом уведення таблиць для визначення розміру компенсації немайнової шкоди (наприклад, в Англії, Німеччині) [6, с. 59]. Ми погоджуємося з цією думкою, що повинна існувати вже закладена певна грошова основа компенсації, адже інакше на практиці стан речей може призвести до того, що розмір відшкодування моральної шкоди буде залежати від особистого розуміння судом самого інституту компенсації за завдану моральну шкоду, що саме по собі нерозривно пов'язане з поняттями «справедливості», «добра і зла», «совісті», а як відомо, про них кожен має різні уявлення. Безсумнівно, розмір присудженої суми компенсації також залежить від суб'єктивного ставлення судді, який розглядав конкретну справу, до учасників судового процесу. Свою роль може зіграти будь-який чинник: симпатія чи антипатія до позивача або відповідача; аналогічність ситуації, з якою у житті доводилося стикатися служителю Феміди, до тієї, яка є предметом розгляду в суді; можливість для однієї з сторін «вплинути» на суддю для прийняття ним «правильного» рішення тощо.

Аналізуючи цивільне законодавство України вчені висунули низку методик щодо визначення розміру моральної компенсації. На нашу думку, методика Т.В. Мальцевої щодо врахування критеріїв визначення розміру моральної шкоди є найсуттєвішою і заслуговує на увагу. Зокрема, під час розгляду обставин справи необхідно окрему увагу приділити особистості потерпілого (вік, осудність, психічна стійкість, стан здоров'я на момент завдання моральної шкоди, інші фактори, які мають значення в конкретній ситуації), здійснити порівняльний аналіз стану психіки потерпілого до та після інциденту (шляхом проведення співбесід із ним та його близькими родичами, знайомими, якщо це можливо). Необхідно враховувати особистість кожної людини, її внутрішній світ, тому використання одних і тих же методів стосовно різних людей неможливо. У різних людей одна і та ж дія обумовлює різну реакцію. Якщо ж ця дія мала протиправний характер, була такою, що могла завдати моральної шкоди, то глибина страждань буде різною у людей залежно від індивідуальних властивостей кожної людини. У процесі визначення розмірів компенсації необхідно, крім наведених факторів, враховувати також особистість винного, характер і ступінь вини (навмисне спричинення шкоди, чи необережність, передбачав чи не передбачав можливість настання шкідливих наслідків та ін.) [7, с. 121]. В цілому можна з упевненістю сказати що оцінка розмірів відшкодування моральної шкоди потребує всебічного розгляду, глибокого осмислення ситуації, що виникла.

Як висновок ми вважаємо, що необхідно розробити методики обчислення моральної шкоди для застосування їх у судовій практиці. Це полегшить роботу суддів під час визначення розмірів такої компенсації та забезпечить повний захист порушених прав і свобод людини і громадян, адже першооснова закону і права це захист прав людини і виступати її гарантом. З огляду на засади розумності та справедливості, гуманності та засад демократично-правової держави за судами

необхідно закріпити право чітко не дотримуватися визначених величин і коефіцієнтів моральної шкоди, надавши останнім рекомендаційне значення, але при винесенні рішення бути максимально об'єктивними

ЛІТЕРАТУРА:

1. Єфремова І. Визначення поняття та змісту моральної шкоди / І. Єфремова // Підприємство, господарство і право. – 2011. – № 11. – С. 68–71.

2. Мальцева Т. В. Проблема визначення розмірів компенсації моральної шкоди, завданої внаслідок порушення особистих немайнових прав фізичної особи / Т.В. Мальцева // Вісник НУВС. – 2004. – № 27. – С. 118–126.

3. Цивільний позов, моральна шкода та її компенсація у кримінальному та цивільному судочинстві : Теорія і практика: наук.-практ. посіб. / Л.Л. Нескороджена, С.В. Щербак, М.В. Сіроткіна; за ред. С.Я. Фурси. – К. : КНТ, 2008. – 416 с.

4. Ромовська З.В. Спірні питання відшкодування моральної шкоди / З.В. Ромовська // Вісник Верховного Суду України. – 2005. – № 5. – С. 41–44.

5. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : кодекс від 16.01.2003 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

6. Табунщиков А.Т. Институт компенсации морального вреда в российском гражданском праве; под. ред. С. В. Тычина. – Белгород : Изд-во БелГУ, 2007. – 124 с.

7. Мальцева Т.В. Проблема визначення розмірів компенсації моральної шкоди, завданої внаслідок порушення особистих немайнових прав фізичної особи / Т.В. Мальцева // Вісник НУВС. – 2004. – № 27. – С. 118-126.